

DZIAŁALNOŚĆ DYPLMATYCZNA STOLICY APOSTOLSKIEJ W ŚWIECIE I W POLSCE¹

Treść: — Wprowadzenie. — I. Podmiotowość publicznoprawna Stolicy Apostolskiej. — II. Zadania legatów Stolicy Apostolskiej w ogólności. 1. Zadania wobec Kościoła partykularnego. 2. Zadania wobec władz państwowych. — III. Działalność dyplomatyczna Stolicy Apostolskiej (i siedziba Nuncjatury) w I i II Rzeczypospolitej — IV. Działalność dyplomatyczna Stolicy Apostolskiej (i siedziba Nuncjatury) w Polsce w latach 1939–1989 pod nieobecność Nuncjusza Apostolskiego. — V. Działalność dyplomatyczna Stolicy Apostolskiej (i siedziba Nuncjatury) w III Rzeczypospolitej. — Zakończenie. — Zusammenfassung

WPROWADZENIE

Działalność dyplomatyczna Stolicy Apostolskiej powszechnie doceniana w świecie ma swoją specyfikę w całokształcie kościelnej posługi i jest związana z misją Kościoła w ogóle.

Dał temu wyraz także Sobór Watykański II (1962–1965) w swoim nauczaniu na temat *obecności Kościoła w świecie współczesnym*. Ostatni dokument soborowy, Konstytucja Duszpasterska *Gaudium et spes* (7 grudnia 1965) zawiera wnikliwą analizę tego problemu, podejmując wątek stosunków między Kościołem i wspólnotą ludzką, wspólnotą międzynarodową, wspólnotą polityczną oraz organizacjami i instytucjami międzynarodowymi.

Znamienną i charakterystyczną formą obecności i nauczania Kościoła w świecie i we wspólnocie międzynarodowej jest przede wszystkim autorytatywny głos PIOTRA, obecnie Jana Pawła II, czyli Urzędu Nauczycielskiego nie tylko w sprawach wiary, ale również w kwestiach etycznych, moralnych i w sprawach dotyczących ładu międzynarodowego. Na szczególną uwagę zasługuje działalność oficjalna Stolicy Apostolskiej, jako najwyższego organu władzy w Kościele, w tym również działalność dyplomatyczna:

- a) w ścisłym znaczeniu we wspólnotach politycznych, czyli państwach,
- b) w szerszym znaczeniu na forum organizacji międzynarodowych².

¹ Wykład wygłoszony podczas uroczystości nadania abp. Józefowi Kowalczykowi, Nuncjuszowi Apostolskiemu w Polsce, doktoratu *honoris causa* przez Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, dnia 1 czerwca 2004 roku.

² Aktywność Stolicy Apostolskiej na forum organizacji międzynarodowych dokumentowana jest syntetycznie w publikacji, wydawanej każdego roku przez Sekretariat Stanu Stolicy Apostolskiej; por. np. 1998. *Le Saint-Siège et les Organisations internationales*, Cité du Vatican 1999.

I. PODMIOTOWOŚĆ PUBLICZNOPRAWNA STOLICY APOSTOLSKIEJ

W Traktacie Laterańskim z 1929 roku³, który ostatecznie rozwiązał kwestię państwa kościelnego w porozumieniu z Republiką Włoską, czytamy takie słowa: *W celu zapewnienia Stolicy Apostolskiej absolutnej i widzialnej niezależności musi być Jej zagwarantowana niekwestionowana suwerenność także w dziedzinie międzynarodowej, a stąd wynika konieczność utworzenia Państwa Watykańskiego i przyznania tejże Stolicy Apostolskiej pełnej jego własności i suwerennej nad nim jurysdykcji*⁴.

Państwo Watykańskie stanowi, więc jedynie swoistą bazę dla duchowej misji Kościoła. W tej drugiej, ważniejszej dziedzinie Kościół reprezentowany jest przez Stolicę Apostolską⁵. Prawo kanoniczne rozumie pod tym pojęciem nie tylko Biskupa Rzymu, ale również Sekretariat Stanu i zespół innych urzędów Kurii Rzymskiej, współpracujących bezpośrednio z papieżem⁶.

Stolica Apostolska jest dziś w sposób niekwestionowany uznana za podmiot prawa międzynarodowego. Tradycyjnie wyróżnia się dwa podstawowe przymioty międzynarodowej osobowości prawa publicznego, jakimi są: *ius legationis*, czyli prawo do wysyłania własnych przedstawicieli i przyjmowania przedstawicieli innych podmiotów prawa międzynarodowego (państw i organizacji międzynarodowych) oraz *ius contrahendi*, czyli prawo do zawierania wielostronnych i dwustronnych umów międzynarodowych⁷.

Najważniejszym źródłem norm w tej dziedzinie prawa międzynarodowego jest zwyczaj prawny, a więc uznane i akceptowane przez wspólnotę międzynarodową normy regulujące wzajemne relacje międzypaństwowe i międzynarodowe. Znalazły one swój formalny zapis w dwóch konwencjach wiedeńskich, ratyfikowanych również przez Stolicę Apostolską, które regulują kwestie związane z utrzymywaniem stosunków dyplomatycznych⁸, jak i z zawieraniem umów międzynarodowych⁹.

W kan. 362 KPK z 1983 r. czytamy, iż *Biskupowi Rzymu przysługuje naturalne i niezależne prawo mianowania i wysyłania swoich legatów czy to do Kościołów partykularnych w różnych krajach lub regionach, czy też równocześnie do państw i rządów, jak również przenoszenia ich i odwoływania, z zachowaniem przepisów prawa międzynarodowego, gdy idzie o wysyłanie i odwoływanie legatów ustanawianych w państwach*.

Legaci papiescy są więc współpracownikami Biskupa Rzymu w wykonywaniu urzędu najwyższego Pasterza Kościoła. Na swój sposób uczestniczą w charyzmacie

³ Trattato fra la Santa Sede e l'Italia (11.02.1929), AAS 21(1929), s. 209–274.

⁴ Tłumaczenie polskie za: T. Włodarczyk, Konkordaty. Zarys historii ze szczególnym uwzględnieniem XX wieku, t. 2, Warszawa 1986, s. 546.

⁵ J. Krukowski, Kościół i państwo. Podstawy relacji prawnych, Lublin 1993, s. 137.

⁶ Por. kan. 381 KPK i kan. 48 KKKW. Aktualne normy szczegółowe, dotyczące organizacji i działania Kurii Rzymskiej znajdują się w Konstytucji Apostolskiej Jana Pawła II *Pastor bonus* (28.02.1988), AAS 80(1988), s. 841–923.

⁷ J. Sutor, Prawo dyplomatyczne i konsularne, Warszawa 1993, s. 73–74.

⁸ Konwencja wiedeńska o stosunkach dyplomatycznych (18.04.1961), *Dz.U.* z 1965 r. Nr 37, poz. 232.

⁹ Konwencja wiedeńska o prawie traktatów (23.05.1969), *Dz.U.* z 1990 r. Nr 74, poz. 439.

tego najwyższego *pasterstwa* i *ojcostwa*. W pierwszym rzędzie reprezentują najwyższą władzę Kościoła. Oczywiście Stolica Apostolska może się posłużyć nuncjaturą, aby załatwić również pewne sprawy związane z Państwem Watykańskim, ale nie to jest ich pierwszym zadaniem. Nuncjusze są przeto członkami Kurii Rzymskiej i można ich uważać za pomocników w *ministerium Petrinum* Biskupa Rzymu, który stoi na czele Stolicy Apostolskiej. Działają w imieniu i na mocy najwyższej władzy, jaka przysługuje Następcy Piotra Apostoła.

Misja legatów jest więc posłannictwem kościelnym głęboko pastoralnym, a nie świeckim czy politycznym. Nic dziwnego, że Sobór Watykański II, jako wybitnie *duuszpasterski*, wniósł w działalność dyplomatyczną legatów zasadniczą innowację. Można więc powiedzieć, że obecna misja legatów wobec Kościołów partykularnych, jest funkcją religijno-kościelną *ad intra*, natomiast wobec wspólnoty politycznej, czyli państwa, jako funkcję religijno-kościelną *ad extra*.

Legat stały, czyli nuncjusz (pronuncjusz), internuncjusz, delegat apostolski i stały obserwator przy organizacjach międzynarodowych — reprezentuje papieża (jego urząd) na sposób stały, zarówno w Kościołach partykularnych, jak i wobec państwa i władz cywilnych.

II. ZADANIA LEGATÓW STOLICY APOSTOLSKIEJ W OGÓLNOŚCI

Przechodząc od rozważań bardziej ogólnych, trzeba również trochę miejsca poświęcić uszczegółowieniu zadań stałych legatów Stolicy Apostolskiej. Ponieważ pozostają one w funkcji podwójnej misji legatów papieskich, stąd też można je podzielić na te, które sprawuje wobec Kościołów partykularnych oraz wobec społeczności świeckiej. Można w tym miejscu odwołać się do przemówienia, jakie dnia 30 kwietnia 1998 roku wygłosi kard. Angelo Sodano w Nuncjaturze Apostolskiej w Warszawie. *Nuncjatura Apostolska będzie spełniać podwójną funkcję — kościelną i społeczną. Funkcja kościelna polega na zacieśnianiu więzów łączności, funkcja zaś społeczna oznacza, że Nuncjatura Apostolska jest instrumentem dialogu z władzami cywilnymi. Obie te funkcje są bardzo ważne w świetle doświadczenia Kościoła*¹⁰.

1. Zadania wobec Kościoła partykularnego

Konkretne zadania stałego legata Stolicy Apostolskiej wobec Kościołów partykularnych wynikają przede wszystkim z ich teologicznego umiejscowienia w sprawowanym przez papieża *ministerium petrinum*. Wystarczy tu wyliczyć najważniejsze z tych zadań:

- 1) Reprezentowanie papieża (Stolicy Apostolskiej) przy Kościele partykularnym.
- 2) Informowanie papieża o życiu, warunkach i działalności danego Kościoła partykularnego.

¹⁰ A. S o d a n o, Przemówienie w Nuncjaturze Apostolskiej [w Warszawie] (30.04.1998), *OssRom-Pol* 19(1998), s. 58.

3) Udzielanie pomocy, rady biskupom i Konferencji Biskupów, zawsze jednak z poszanowaniem ich uprawnień i własnej odpowiedzialności¹¹.

4) Przedkładanie papieżowi kandydatów na biskupów diecezjalnych i pomocniczych oraz przeprowadzanie procesów informacyjnych.

5) Uczestniczenie w poczynaniach ekumenicznych i współpracy międzynarodowej Kościoła partykularnego.

6) Obrona uprawnień Kościoła partykularnego i Stolicy Apostolskiej.

2. Zadania wobec władz państwowych

Jeśli zaś chodzi o konkretne zadania stałego legata papieskiego wobec społeczności świeckiej, trzeba wziąć pod uwagę nie tylko misję moralną Biskupa Rzymu, ale również zwyczajowe ustalenia dotyczące przedstawicieli dyplomatycznych. Można sumarycznie wskazać następujące zadania:

1) Reprezentowanie papieża (Stolicy Apostolskiej) wobec władz danego państwa lub organizacji międzynarodowej.

2) Podtrzymywanie poprawnych stosunków między Stolicą Apostolską a rządem danego kraju.

3) Prowadzenie rokowań (w porozumieniu z miejscową Konferencją Biskupów), dotyczących relacji państwo – Kościół (konkordat, umowy, porozumienia, konwencje)¹².

4) Dialog i współdziałanie z władzami świeckimi na rzecz obrony praw człowieka, poszanowania godności osoby ludzkiej, wolności wyznania, sumienia i kultu, obrony życia, trwałości rodziny, solidarności z najuboższymi członkami społeczeństwa, obrony pokoju w życiu społecznym państwa.

III. DZIAŁALNOŚĆ DYPLMATYCZNA STOLICY APOSTOLSKIEJ (I SIEDZIBA NUNCJATURY) W I I II RZECZYPOSPOLITEJ

Od początku istnienia państwa polskiego i metropolii gnieźnieńskiej były utrzymywane zwyczajne kontakty z Rzymem. Większe jednak zainteresowanie Stolicy Apostolskiej Polską przypadło na XVI w. Należy przyjąć — za D. Wojtyśką, — że pierwszym stałym przedstawicielem Stolicy Apostolskiej, czyli nuncjuszem w Polsce był Zachariasz Ferreri (1519–1521), chociaż niekiedy za datę ustanowienia stałych relacji z Polską przyjmuje się rok 1555 (nuncjusz Aloisius Lippomano 1555–1557). W owym czasie, kiedy stolicą Polski był Kraków, nuncjusze przybywali do Krakowa i zatrzymywali się prawdopodobnie w pobliżu

¹¹ M. Oliveri, *Natura e funzioni dei legati pontifici nella storia e nel contesto ecclesiologico del Vaticano II*, wyd. 2, Città del Vaticano 1982, s. 272–273.

¹² Chodzi tu o dwustronne umowy międzynarodowe, których jednym z sygnatariuszy jest Stolica Apostolska. W konkretnych przypadkach mogą one mieć bardzo różne nazwy własne. W tym sensie powyższe wyliczenia ma jedynie charakter przykładowy; zob. W. Adamczewski SJ, *Stosunki państwo – Kościół na tle umów międzynarodowych Stolicy Apostolskiej*, *Biuletyn KAI* z 30.07.1996, 31(1996), s. 26.

Wawelu przy ul. Kanoniczej. Jednak ten okres ich działalności wymaga dokładnego opracowania historyków. Po przeniesieniu stolicy z Krakowa do Warszawy w latach 1596–1611 nuncjusze apostołscy rezydowali w różnych miejscach, m.in. w Skierniewicach, w klasztorze Ojców Teatynów przy ul. Długiej w Warszawie. Nuncjusze przebywali w Polsce aż do rozbiorów i ostatni nuncjusz tego okresu (Laurentius Litta 05.08.1793–13.03.1797) oficjalnie zakończył swoją misję po trzecim rozbiore Polski w 1797 r.

Powrót nuncjusza apostołskiego do Polski i otwarcie nuncjatury nastąpiło po odzyskaniu niepodległości.

Achilles Ratti (25.04.1918–04.06.1921) był pierwszym stałym przedstawicielem Stolicy Apostolskiej w II Rzeczypospolitej. W 1918 r., jeszcze przed formalnym odrodzeniem się Państwa Polskiego, Aleksander Kakowski — arcybiskup warszawski i zarazem członek Rady Regencyjnej — zwrócił się do papieża Benedykta XV z prośbą o przysłanie do Warszawy papieskiego przedstawiciela. Ks. prał. Achilles Ratti¹³ 25 kwietnia 1918 r. został mianowany wizytatorem apostołskim dla Polski, Rosji i krajów bałtyckich. Przybył on do Warszawy 29 maja 1918 r. Początkowo gościny udzielił mu abp Kakowski, oddając do jego dyspozycji apartament w rezydencji arcybiskupów warszawskich przy ul. Miodowej. Ks. prał. Achilles Ratti mieszkał tam od 29 maja do 6 czerwca 1918 r.¹⁴

Następnym miejscem zamieszkania wysłannika papieskiego była plebania parafii św. Aleksandra przy ul. Książęcej 21¹⁵, gdzie proboszczem był wówczas ks. Euzebiusz Brzeziewicz¹⁶. Ks. prał. Achilles Ratti mieszkał tam także po mianowaniu go przez Benedykta XV 6 czerwca 1919 r. nuncjuszem apostołskim w Polsce¹⁷.

Stolica Apostolska jako pierwsza uznała niepodległość Polski porozbiorowej (30.03.1919) i podniosła Nuncjaturę Apostolską w Warszawie do rangi nuncjatury pierwszej klasy.

Po przyjęciu w warszawskiej katedrze święceń biskupich z rąk arcybiskupa metropolity warszawskiego A. Kakowskiego¹⁸, nuncjusz Ratti — przyszły papież Pius XI — nadal mieszkał wraz z audytorem nuncjatury ks. prał. Hermenegildo Pellegrinetti oraz sekretarzem ks. prał. Antonio Farolfi w istniejącym do dziś budynku przy Książęcej 21, który stał się siedzibą Nuncjatury Apostolskiej w Warszawie.

Nuncjusz Ratti prowadził gorliwą działalność w Polsce, zarówno w stosunku do władzy świeckiej, jak i kościelnej. To dzięki niemu stosunki Państwo – Kościół zostały uregulowane dla dobra całego społeczeństwa integrującego się po roz-

¹³ Acta Nuntiaturae Polonae, t. 57 (Achilles Ratti), 1, Romae 1995, n. 4.

¹⁴ A. K a k o w s k i, Z niewoli do niepodległości. Pamiętniki, Kraków 2000, s. 758–762.

¹⁵ J. S. M a j e w s k i, Dwie plebanie, *Gazeta Wyborcza*, 3.12.1998, s. 12.

¹⁶ S. P a n c e r, Charyzmaty duszpasterskie ks. inf. Euzebiusza Brzeziewicza, WAW 6 (1958), s. 355–358; Z. B a d o w s k i, Ksiądz Euzebiusz Brzeziewicz (1858–1944) i nuncjusz apostołski arcybiskup Achilles Ratti, w: *Chrześcijananie*, t. 19, Niepokalanów 1992, s. 33–54; Acta Nuntiaturae Polonae, t. 57 (Achilles Ratti), 4, Romae 1998, n. 503, 618 i 626.

¹⁷ T. N a t a l i n i, I diari del cardinale Ermenegildo Pellegrinetti 1916–1922, *Collectanea Archivi Vaticani*, t. 35, Vaticano 1994, s. 213.

¹⁸ WAW 10–11(1919), s. 287–288.

biarach. Wielkie znaczenie miała także nominacja — dzięki nuncjuszowi Rattiemu — dwóch kardynałów w Polsce porozbiorowej, arcybiskupa gnieźnieńsko-poznańskiego Edmunda Dalbora i arcybiskupa warszawskiego Aleksandra Kakowskiego.

W tym miejscu warto wspomnieć także o obecności nuncjusza Rattiego na Powiślu i Warmii w 1920 r. Zgodnie z postanowieniami Traktatu Wersalskiego, ratyfikowanego w styczniu 1920 r., na Powiślu i Warmii zarządzono przeprowadzenie plebiscytu, w wyniku którego ziemie te miały być pod administracją pruską lub polską. Achilles Ratti otrzymał nominację na Wielkiego Papieskiego Komisarza Plebiscytowego i w takim charakterze przybył na tereny Powiśla i Warmii. W Kwidzynie był 24 czerwca 1920 r., a w Olsztynie był 26 czerwca 1920 r. i zamieszkał w szpitalu mariackim, gdzie pracowały siostry wincentki.

Jak wiadomo, plebiscyt odbył się 11 lipca 1920 r. W 80. rocznicę tego historycznego wydarzenia przybyłem do Kwidzyna w dniu 3 września 2000 r. i do miejscowości Janowo (dziś diecezja elbląska), której mieszkańcy w plebiscycie z 1920 r. opowiedzieli się za przynależnością do Polski i zostali włączeni do ówczesnej diecezji chełmińskiej.

Dnia 4 czerwca 1921 r. Ratti opuścił Polskę, aby objąć stolicę arcybiskupią w Mediolanie, wakującą po śmierci kard. Ferrari. Dnia 13 czerwca 1921 r. został mianowany kardynałem, a w 1922 r. — wybrany papieżem.

Abp Lorenzo Lauri (25.05.1921–1927), biskup tytularny Efezu, został następcą nuncjusza Rattiego i zamieszkał także w budynku przy Księżęcej 21¹⁹. W ten sposób gmach plebani, nie przestając być rezydencją miejscowego proboszcza, „awansował” jednocześnie do rangi siedziby Nuncjatury Apostolskiej. Mieszkali tu również inni pracownicy, np. audytor nuncjatury ks. prał. Carlo Chiarlo czy kolejni sekretarze ks. prał. Carlo Colli oraz ks. prał. Giovanni Battista Montini (06.06.1923–10.10.1923), późniejszy papież Paweł VI. Przed nowym nuncjuszem stanęły poważne zadania na polu dyplomatycznym: doprowadzenie do zawarcia konkordatu, a także sfinalizowanie coraz bardziej naglącej potrzeby nabycia budynku na siedzibę przedstawicielstwa dyplomatycznego²⁰.

W latach 20. Konferencja Episkopatu podjęła staranie, aby nabyć w Warszawie nieruchomość nadającą się na siedzibę przedstawicielstwa Stolicy Apostolskiej²¹. Znalezione odpowiednie obiektu powierzono ks. infułatowi Stanisławowi Adamskiemu, kapłanowi archidiecezji poznańskiej i późniejszemu biskupowi katowickiemu.

Jak wynika z księgi hipotecznej oznaczonej numerem 5055, w 1924 r. ks. infułat Adamski nabył na własne nazwisko za sumę 70 tys. dolarów amerykańskich, od Maksymiliana i Tekli z Węgierków małżeństwa Jezierskich, nieruchomość położoną w Warszawie przy alei Szucha 10 (w okresie powojennym I Armii Wojska Polskiego 12) o powierzchni 5863 łokci, czyli 1945 m kw. (nr hip. 5394). Transakcja dokonana została na polecenie i za fundusze Episkopatu Polski. Nieruchomość tę aktem z dnia 30 września 1924 r., spisany przez notariusza

¹⁹ WAW 9–10(1921), s. 181–182.

²⁰ Acta Nuntiaturae Polonae, t. 57 (Achilles Ratti), 6, Romae 2000, n. 1156.

²¹ A. K a k o w s k i, jw., s. 918.

Zygmunta Wasiutyńskiego, ks. Adamski darował Stolicy Apostolskiej. Akt darowiny wpisano do księgi hipotecznej 14 października 1924 r. W imieniu Stolicy Apostolskiej nieruchomości przejął ks. prał. Carlo Chiarlo.

W wykazie nieruchomości warszawskich z 1928 r. posesja ta oznaczona jest jako nr hipoteczny 5394 (właściciel — Stolica Apostolska) i nosi numer policyjny aleja Szucha 12, podczas gdy w momencie kupna miała adres aleja Szucha 10. Należy przypuszczać, że pomiędzy rokiem 1924 i 1928 dokonano zmiany numerów policyjnych w alei Szucha. Numer 12 posesja nosi do dzisiaj.

Z dokumentów dołączonych do księgi hipotecznej nie wynika, jak duży był budynek położony na terenie nieruchomości. Wiadomo jedynie, że był to gmach jednopiętrowy. Mało wiemy też o jego historii. Wybudowano go zapewne w ostatnim ćwierćwieczu XIX w., gdyż pierwszy wpis do księgi hipotecznej został dokonany w 1883 r. Budynek ten po nabyciu go na własność przez Stolicę Apostolską, został przystosowany do realizowania zadań Nuncjatury Apostolskiej.

Abp Lorenzo Lauri przeniósł się na początku grudnia 1924 r. do budynku nuncjatury przy al. Szucha, a 8 grudnia 1924 r. nastąpiło uroczyste przekazanie budynku, który stał się siedzibą Nuncjatury²². Informowała o tym fakcie tablica umieszczona w holu budynku o treści w języku łacińskim:

Excellentissime et Reverendissime Domine!

Episcopi Poloniae, memoriam primi Nuntii Apostolici in Poloniam resuscitatum a Sede Apostolica missi, qui postea Summus Pontifex Pius XI electus est, venerari cupientes, ex oblationibus catholicorum Polonorum domum Varsaviae hunc in finem comparaverunt, ut in perpetuum eis inserviret, qui Augustissimam Romani Pontificis Personam apud Gubernium Reipublicae Poloniae essent repraesentaturi. Quapropter nos, episcopi Poloniae, hodie Varsaviae congregati, domum in platea, quae vulgo Aleja Szucha appellatur, sub numero decimo sitam, cum omni supellectili et cum attingente horto Tibi, Excellentissime et Reverendissime Domine, qui immediatus successor existis primi Nuntii, Excellentissimi Achillis Ratti, Archiepiscopi Naupactensis, hisce tradimus, humiliter petentes, ut illam benigne accipere digneris uti signum illius vinculi filialis, amoris, gratitudinis, oboedientiae, fidelitatis, quo nos episcopi Poloniae et omnes, qui curae nostrae pastoralis crediti sunt, nunc et pro semper erga Sanctam Sedem Apostolicam obstricti esse volumus. Restat, ut ex intimo corde Deum Omnipotentem precemur, ut benedictio Dei Patris et Filii et Spiritus Sancti descendat super hanc domum et super omnes habitantes in ea et maneat ibi jugiter.

Varsaviae, die quarta Decembris anni 1924.

EDMUNDUS CARDINALIS DALBOR, Archiepiscopus Gnesnensis et Posnaniensis, Primas.

*ALEKSANDER KAKOWSKI, Archiepiscopus Metropolita Varsaviensis et altri vescovi*²³.

²² WAW 12(1924), s. 287–288.

²³ Najprześwietniejszy i Najwielebniejszy Panie! Biskupi Polski, pragnący uczcić pamięć pierwszego Nuncjusza Apostolskiego, wysłanego przez Stolicę Apostolską do odrodzonej Polski, który potem został wybrany na Najwyższego Kapłana Piusa XI, dom ten nabyli w Warszawie ze składek katolików polskich w tym celu, by nieustannie służył tym, co będą reprezentować Osobę Najdostojniejszego Pasterza Rzymskiego u rządu Rzeczypospolitej Polskiej. Dlatego też, my biskupi Polski, dziś

Drugim ważnym osiągnięciem nuncjusza Lauri było podpisanie i ratyfikacja konkordatu Polski ze Stolicą Apostolską w 1925 r. Konkordat ten rozwiązywał wiele problemów i regulował relacje Państwo – Kościół w Polsce.

Ks. abp Lorenzo Lauri zakończył swoje urzędowanie w Polsce w 1927 r. Jego wyjazd był poprzedzony wyniesieniem do godności kardynalskiej na konsystorzu w dniu 20 grudnia 1926 r.

Abp Francesco Marmaggi (13.02.1928–04.06.1936), biskup tytularny adrianopoliński, został kolejnym nuncjuszem apostolskim w Polsce. Obowiązki audytora nuncjatury pełnił ks. prał. Carlo Chiarlo, a sekretarza — ks. prał. Carlo Colli.

Dnia 31 grudnia 1929 r. uroczyście poświęcił Nuncjaturę Apostolską Najświętszemu Sercu Jezusa²⁴.

Pracował z pełnym oddaniem dla Kościoła w Polsce. Sytuacja polityczna w państwie była dosyć złożona; silne ścieranie się partii politycznych, wreszcie przewrót majowy.

Podczas jego urzędowania dom nuncjatury przeszedł gruntowne remonty, a przede wszystkim wzbogacił się o nową kaplicę, która swoim wystrojem nawiązywała do historii Polski²⁵. Na ścianach umieszczono malowidła postaci świętych poczynając od Matki Bożej Częstochowskiej, poprzez sceny obrony Jasnej Góry z 1655 r., „Cudu nad Wisłą” z 15 sierpnia 1920 r., i postacie patronów Polski²⁶. Kaplicę poświęcił ks. kard. Kakowski, dnia 8 grudnia 1932 r.

W grudniu 1935 r. papież Pius XI wyniósł nuncjusza Francesco Marmaggi do godności kardynalskiej. Uroczyste wręczenie biretu kardynalskiego odbyło się w kaplicy Zamku Królewskiego w Warszawie w obecności ks. prał. Alfredo Paciniego. W czerwcu następnego roku kardynał zakończył swoją misję nuncjusza i opuścił Polskę.

Abp Filippo Cortesi (14.12.1936–05.09.1939), biskup tytularny Syrakuz, został następcą nuncjusza Marmaggi. Nominację na nuncjusza w Polsce otrzymał Cortesi w dniu 24 grudnia 1936 r. Obowiązki audytora nuncjatury pełnił ks. prał. Alfredo Pacini.

w Warszawie zgromadzeni, dom przy ulicy, pospolicie Aleją Szucha zwanej, położony pod numerem dziesiątym, wraz ze wszystkimi przynależnościami i przylegającym ogrodem, Tobie Najprześwieńszy i Najwielebniejszy Panie, któryś jest bezpośrednim następcą pierwszego Nuncjusza. Najczcigodniejszego Achillesa Rattiego, Arcybiskupa Noupakteńskiego, niniejszem przekazujemy, pokornie prosząc, abyś ten dar raczył przyjąć jako znak synowskiej więzi i miłości, wdzięczności i posłuszeństwa, oraz wierności, które my Biskupi w Polsce i wszyscy wierni powierzeni naszej pasterskiej pieczy, teraz i na zawsze pragniemy być związani ze Stolicą Apostolską. Na koniec prosimy Boga Wszechmogącego, aby błogosławieństwo Ojca, Syna i Ducha Świętego spoczęło na tym domu i na wszystkich w nim mieszkających i pozostało na zawsze.

Warszawa, 4 grudnia 1924 r. Podpisano: Edmund kard. Dalbor, Arcybiskup Gnieźnieński i Poznański, Prymas Aleksander kardynał Kakowski, Arcybiskup Metropolita Warszawski i podpisy pozostałych biskupów.

²⁴ *Posłaniec Serca Jezusowego* 9(1933), s. 324–330.

²⁵ WAW 12(1949), s. 333.

²⁶ *Głos kapłański* 4(1933), s. 162–166.

Nuncjusz Cortesi zdawał sobie sprawę z trudnej sytuacji w Europie i Polsce, powodowanej ekspansją faszyzmu zwłaszcza w Niemczech i zagrożeniem wojną. W tych warunkach służył Kościołowi i społeczeństwu zagrożonemu przez sąsiadów. Zajął się też wystrojem nuncjatury i miał plan powiększenia budynku poprzez nadbudowę jednego piętra. Na początku lipca 1939 roku, uzyskał nawet zgodę Stolicy Apostolskiej na przeprowadzenie prac, ale zbliżająca się wojna przekreśliła wszelkie plany.

W wyniku rozpoczęcia działań wojennych II wojny światowej, nuncjusz Cortesi opuścił budynek nuncjatury w Warszawie 5 września 1939 r. i jak wiadomo, już do niego nie wrócił. Zachował jednak tytuł nuncjusza aż do śmierci w pobliżu Rzymu w 1947 r.

IV. DZIAŁALNOŚĆ DYPLMATYCZNA STOLICY APOSTOLSKIEJ (I SIEDZIBA NUNCJATURY) W POLSCE W LATACH 1939–1989 POD NIEOBECNOŚĆ NUNCJUSZA APOSTOLSKIEGO

Po wyjeździe abp. Cortesiego w budynku przy alei Szucha pozostał ks. Tadeusz Głąb, salezjanin, mający pieczę nad budynkiem i tym, co w nim pozostało.

Zachowała się relacja ks. prał. Carlo Colli, ówczesnego radcy nuncjatury w Berlinie (wcześniej radcy nuncjatury w Warszawie), który 10 października 1939 r. przyjechał z Berlina specjalnym pociągiem przeznaczonym dla korpusu dyplomatycznego mającego swoje ambasady w Warszawie, aby zorientować się w sytuacji na miejscu. Wiadomo, że 6 września 1939 r. na budynek spadła pierwsza bomba, a w następnych dniach spadło pięć kolejnych bomb całkowicie rujnując od wewnątrz i dewastując otaczający go ogród. Na szczęście archiwum nuncjatury ocalało. Z narażeniem własnego życia dwaj salezjanie: ks. Tadeusz Głąb i diakon Dionizy Bieda, uprzedzając pożar wywołany rozrywającymi się bombami, zdołali wynieść dokumenty do podziemi budynku. Widząc jednak zbyt duże zniszczenia stropu, postanowiono nocą przenieść archiwum do podziemi budynku salezjanów. Jednakże, z obawy na częste rewizje gestapo, ks. prał. Colli słusznie uważał, że należy dokumenty przenieść w inne, bardziej bezpieczne miejsce. Tak więc ks. prał. Colli osobiście przewiózł do nuncjatury berlińskiej w walizkach część archiwum dotyczącą działalności nuncjusza Rattiego. Pozostałe dokumenty spakowane w walizkach zostały przeniesione z powrotem do siedziby nuncjatury, a w zasadzie jej resztek, przy al. Szucha, gdyż mimo całkowitego zniszczenia nadal był to teren eksterytorialny. Dokumenty złożono w małym budynku znajdującym się w głębi ogrodu, który ongiś służył za mieszkanie dla siostr obsługujących placówkę, a w jego części znajdowały się garaże. Ks. Tadeusz Głąb, który był osobistym sekretarzem nuncjusza Cortesi, został zobowiązany przez ks. prał. Colli do pełnego zabezpieczenia archiwum. Otrzymał on też oficjalny dokument wystawiony dla władz niemieckich, który potwierdzał jego kompetencje w sprawach budynku nuncjatury i jego zawartości.

Trudno ustalić, co działo się w nuncjaturze w okresie okupacji. Wiadomo tylko, że ks. Głąb pełnił swoje obowiązki od wybuchu wojny do Powstania Warszawskiego. W miarę możliwości uporządkował teren po wyrządzonych szkodach. Na

potwierdzenie charakteru eksterytorialnego budynku nuncjatury, na frontowej ścianie był zawieszony emblemat herbu papieskiego.

Według ustnego przekazu ks. Głąb został rozstrzelany przez Niemców w sierpniu 1944 r. Jego dowód tożsamości znaleziono po wojnie przy odgruzowywaniu budynku.

Po wojennej pożodze powracający mieszkańcy Warszawy przystąpili do odbudowy całkowicie zniszczonej stolicy. Kard. August Hlond, któremu papież powierzył także niektóre kompetencje nuncjusza²⁷ ze względu na niemożliwość powrotu do Warszawy abp. Cortesi, powołał *Radę Prymasowską dla Odbudowy Kościołów Warszawy*. Odbudowa siedziby nuncjusza była symbolem wierności Kościoła w Polsce Stolicy Apostolskiej. Projekt odbudowy i zarazem rozbudowy o jedno piętro, według niezrealizowanej myśli nuncjusza Cortesi, opracowany przez inż. arch. Władysława Tomaszewskiego, został zaaprobowany przez władze kościelne i już 13 czerwca 1947 r. zatwierdzony przez przedstawiciela prezydenta miasta st. Warszawy — inż. arch. Kazimierza Mieszkisa.

Budynek musiał być znacznie zniszczony, bowiem wspomniane zezwolenie na rozpoczęcie prac budowlanych zawiera warunek, że przed przystąpieniem do robót usunięte będą wszystkie zagrażające fragmenty murów i że wykonane będą mury konstrukcyjne.

Odbudowa postępowała szybko naprzód. Pismem z 16 stycznia 1948 r. kard. Hlond poinformował papieża Piusa XII o stanie prac przy odbudowie nuncjatury. Na pismo to, z polecenia Ojca Świętego, odpowiedział kard. Hlondowi 20 stycznia 1948 r. Substytut Sekretariatu Stanu, Giovanni Battista Montini. W swym liście pisał, że Ojciec Święty wyraża kard. Hlondowi uznanie za to, że z ruin wojennych podnosi przedstawicielstwo papieskie w Polsce.

Pismem z 21 kwietnia 1948 r. kard. Hlond zwrócił się do biskupów ordynariuszy w następujących słowach: *Odbudowa Nuncjatury Apostolskiej w Warszawie dobiega końca, atoli ostatnie prace i umeblowanie gmachu będą wymagały jeszcze poważnych wkładów*. W związku z tym kard. Hlond zaapelował do biskupów o finansowe wsparcie prac, sam dając temu osobisty przykład.

Kard. A. Hlond po objęciu archidiecezji warszawskiej zamieszkał w domu księży jezuitów przy ul. Narbutta. Rezydencja arcybiskupów warszawskich leżała w gruzach. Następca kard. Hlonda na stolicy warszawskiej, abp Stefan Wyszyński, po przybyciu do Warszawy 14 stycznia 1949 r., także na krótko zamieszkał w budynku jezuickim przy ul. Narbutta. Z dniem 7 lutego 1949 r. objął kanonicznie rządy archidiecezją warszawską, zaś 14 lutego przeniósł swoją rezydencję do budynku Nuncjatury Apostolskiej, dokąd przeniesiony został także Sekretariat Prymasa Polski. Tego samego dnia abp Wyszyński poświęcił dom Sercu Pana Jezusa²⁸.

W budynku Nuncjatury Apostolskiej Prymas Polski rezydował do 27 grudnia 1952 r., tego, bowiem dnia wyruszył w podróż do Częstochowy i Gniezna, a po swoim powrocie do Warszawy w dniu 3 stycznia 1953 r. zamieszkał już w nowo odbudowanej rezydencji arcybiskupów warszawskich przy ul. Miodowej 17. Tam też został przeniesiony Sekretariat Prymasa Polski²⁹.

²⁷ Podobnie było w przypadku jego następcy, kard. S. Wyszyńskiego.

²⁸ M.P. Roman i uk. *Życie, twórczość i posługa Prymasa Tysiąclecia*, Warszawa 1994, s. 362.

²⁹ Tamże, s. 571.

W budynku Nuncjatury Apostolskiej pozostał Wydział do Spraw Zakonnych przy Sekretariacie Prymasa Polski. W nuncjaturze zamieszkiwali także księża — ks. prof. Zdzisław Obertyński, były dziekan Wydziału Teologicznego na Uniwersytecie Warszawskim, ks. Jerzy Pawski oraz — po wyjściu z więzienia w okresie stalinowskim — były rektor Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego ks. prof. Antoni Słomkowski. Później przez pewien czas w nuncjaturze znalazły swe miejsca Instytut Ślubów Jasnogórskich Narodu i agendy Sekretariatu Konferencji Episkopatu, którymi kierował ks. dyr. Bronisław Dąbrowski, od stycznia 1962 r. biskup pomocniczy warszawski i najbliższy współpracownik sekretarza Episkopatu biskupa Zygmunta Choromańskiego. Od tego czasu bp Bronisław Dąbrowski zamieszkał w budynku nuncjatury. Opuścił go 1965 r., przenosząc się wraz z agendami Sekretariatu do nowo odbudowanego budynku przy ul. Dziekania 1. W roku 1968 na ul. Dziekania przeniosły się także pozostałe biura Sekretariatu Konferencji Episkopatu, które do tego czasu mieściły się przy Książęcej 21.

Od 1958 r. w budynku Nuncjatury Apostolskiej mieścił się referat do spraw Zakonnych, biuro Komisji Episkopatu do spraw Środków Społecznego Przekazu, a od 1968 r. Biuro Prasowe Episkopatu. Obydwa biura zostały w 1982 r. przeniesione do nowej siedziby Sekretariatu Episkopatu Polski przy Skwerze Kard. Wyszyńskiego 6. Warto dodać, że przed II wojną światową Biuro Episkopatu Polski mieściło się przy ul. Mokotowskiej 14.

Budynkiem nuncjatury od czasu odbudowy administrował Sekretariat Prymasa Polski. Przedstawiciele Stolicy Apostolskiej, ilekroć w latach 60., 70. i 80. przybywali do Polski, zawsze zamieszkiwali w budynku nuncjatury. Szczególnie znaczenie miała wizyta abp. Agostino Casaroli, który wiosną 1967 r. przybył do Polski w towarzystwie ks. prał. Andrzeja Deskura, a także inne.

Kard. Casaroli wspomina w swoich pamiętnikach:

Po opuszczeniu rezydencji prymasowskiej zainstalowałem się razem z monsignore Deskurem w budynku dawnej nuncjatury apostolskiej przy Alei Szucha. Budynek, zniszczony w czasie wojny, został wiernie odbudowany, zgodnie z zasadą odbudowy Warszawy z ruin po strasznej burzy, jaka nad nią przeszła. Kardynał Wyszyński, w imieniu Episkopatu, chciał, żeby budynek pojawił się znów, jako znak przeszłości, która powinna była wrócić: faktycznie, po kilkudziesięciu latach komunizmu nuncjatura miała na nowo otworzyć swoje podwoje dla papieskiego przedstawiciela po pół wieku jego nieobecności.

W tym czasie zacząłem już jakby wchodzić w posiadanie budynku jako wysłannik Stolicy Świętej. Dawalo mi to większą swobodę ruchu i kontaktów, chociaż moje pobyty w stolicy były z konieczności ograniczone, gdyż sprowadzały się do początku i zakończenia każdej z trzech zaprogramowanych podróży. Większa część czasu musiała być przeznaczona na przejazdy z jednej diecezji do drugiej, z krótkimi w nich pobytami³⁰.

W 1966 roku o. Kazimierz Chudy, jezuita, został zwolniony z pracy w biurze Komisji Episkopatu Polski do spraw Środków Społecznego Przekazu i z polecenia ks. Prymasa objął funkcję administratora domu Nuncjatury Apostolskiej w Warszawie. Natychmiast przystąpił do przeprowadzenia remontu budynku. Sprawa była

³⁰ A. Casaroli, Pamiętniki — męczeństwo cierpliwości, Warszawa 2001, s. 211.

tym bardziej pilna, że na początku lat siedemdziesiątych, po zmianie ekipy rządzącej w Polsce, gdy po Wł. Gomułce stanął na czele rządu E. Gierek, coraz częściej do Polski przyjeżdżali przedstawiciele Stolicy Apostolskiej na rozmowy z ówczesnymi władzami polskimi w sprawie normalizacji wzajemnych stosunków, biskupi Luigi Poggi, a potem Francesco Colasuonno. Osobistościom tym w kolejnych podróżach towarzyszyli pracownicy Sekretariatu Stanu, księża prałaci: Andrzej Deskur, Gabriel Montalvo, Juliusz Paetz, Ivan Diaz, Faustino Sainz Munoz, Józef Kowalczyk i Janusz Bolonek. Oczywiście w czasie pobytu w Polsce mieszkali w budynku Nuncjatury Apostolskiej w Warszawie.

Owoce tych spotkań było ustanowienie przez Pawła VI bullą *Episcoporum Poloniae coetus* z dnia 29 czerwca 1972 r. diecezji gorzowskiej, szczecińsko-kamieńskiej i koszalińsko-kołobrzeskiej oraz obsadzenie biskupami diecezjalnymi Wrocławia i Warmii. Nastąpiło to także w związku z ratyfikacją układu pokojowego między PRL i RFN (03.06.1972). W roku 1974 powołano Zespół do stałych kontaktów roboczych polskiego Rządu i Stolicy Apostolskiej. Zespołowi temu ze strony kościelnej przewodniczył, rezydujący w Rzymie, abp Luigi Poggi (01.08.1973–19.04.1986), który następnie został mianowany Nuncjuszem Apostolskim we Włoszech (19.04.1986) i kardynałem (26.11.1999). Jego następcą został abp Francesco Colasuonno (09.04.1986–26.08.1989), mianowany następnie Nuncjuszem Apostolskim w Federacji Rosyjskiej (15.03.1990), we Włoszech (12.11.1994) i kreowany kardynałem (21.02.1998).

Oczywiście, że w tej sytuacji o. Kazimierz Chudy był w codziennym kontakcie z ks. Prymasem Wyszyńskim, a potem z ks. Prymasem Glempem. Kontakt z zagranicznymi gośćmi ułatwiało to, że o. Kazimierz posiadał dobrą znajomość języka francuskiego i jeszcze długo potem utrzymywał kontakty listowne z niektórymi z tych gości.

Jak wspomina administrator o. Kazimierz Chudy, w tym czasie bardzo często był odwiedzany przez „specjalistów od telefonu”. Chodziło tu głównie o wmontowanie podsłuchu. Wizyty tych „specjalistów” nasilały się szczególnie w czasie przyjazdu gości zagranicznych, ale także, gdy miały miejsce rozmowy ks. Prymasa z biskupami. Zadaniem o. Kazimierza było uniemożliwienie przedostania się czegokolwiek z rozmów do „pluskwy”, jak nazywano zamontowane w telefonach aparaty podsłuchowe. Na ile udawało się skutecznie udaremnić podsłuch, to już pozostanie tajemnicą o. Kazimierza. Tu także Służba Bezpieczeństwa nie dawała mu spokoju. Funkcjonariusze przychodzili pod pretekstem różnych spraw, a właściwie w celu wizji lokalnej i zorientowania się w sposobie urzędowania.

W 1985 roku, już po całkowitym zakończeniu remontu budynku nuncjatury, o. Kazimierz Chudy, został przeniesiony do parafii św. Szczepana przy ul. Narbutta 21 w Warszawie³¹.

Rok później zamieszkał w nuncjaturze biskup pomocniczy archidiecezji warszawski Marian Duś, który z woli Prymasa Polski pełnił jednocześnie funkcje administratora budynku nuncjatury.

³¹ M. Nędzewicz, *Sługa wierny*, Toruń 2002, s. 104–106.

V. DZIAŁALNOŚĆ DYPLMATYCZNA STOLICY APOSTOLSKIEJ (I SIEDZIBA NUNCJATURY) W III RZECZYPOSPOLITEJ

Tak było do momentu przejścia budynku przez właściwego gospodarza, pierwszego nuncjusza po pięćdziesięcioletniej przerwie, abp. Józefa Kowalczyka, który przyjechał do Warszawy jesienią 1989 roku. Tak rozpoczął się okres normalnych relacji między Polską i Stolicą Apostolską. Nuncjusz Apostolski zamieszkał na stałe w budynku Nuncjatury Apostolskiej i rozpoczął pracę odrobienia zaległości liczących 50 lat, w takich sprawach jak np.: podział administracyjny Kościoła w Polsce (diecezje, metropolie); konkordat, ordynariat polowy, nominacje biskupów, rozbudowa siedziby nuncjatury, wydziały teologiczne w uniwersytetach państwowych itd.

Ten okres aż do dnia dzisiejszego znany jest nam z własnego doświadczenia i zaangażowań w procesie przemian, jakie dokonywały się w Polsce. Mowa o tym była także w laudacji, a szczegóły można znaleźć w książkach pt.: „Dojrzewanie czasu”³² i „Fiat voluntas Tua”³³.

ZAKOŃCZENIE

Chociaż dyplomacja Stolicy Apostolskiej jest wysoko notowana w świecie polityki i dyplomacji międzynarodowej, to nie ulega wątpliwości, że w stosunku do dyplomacji świeckiej odróżnia się w sposób zasadniczy, jak to podkreślił Sekretarz Stanu, kard. Angelo Sodano podczas pobytu w Polsce na przełomie kwietnia i maja 1998 roku, a mianowicie:

- odmienną naturą władzy, której jest reprezentantem;
- interesami, jakie ma chronić;
- celem, do którego dąży;
- środkami, jakich używa;
- osobą samego dyplomaty.

Może warto na koniec zacytować — w formie podsumowania — fragment wypowiedzi kard. A. Sodano, w którym bliżej wyjaśnia te różnice. *Dyplomata papieski troszczy się o sprawy duchowe, do których należą: sprawy dotyczące Kościoła, prawa ludzkie, problemy moralne, wartości uniwersalne. Ma on zasadnicze zadanie przyczynić się do rozszerzania i realizowania orędzia ewangelicznego, chroniąc równocześnie interesy nie tylko Kościoła, ale także państwa, przy którym jest akredytowany. Troszcząc się bowiem o rozwój wartości ludzkich i religijnych, służy on wszystkim obywatelom danego kraju. W ten sposób dyplomacja kościelna posługuje się bardziej środkami moralnymi, niż materialnymi*³⁴.

³² J. Kowalczyk, *Dojrzewanie czasu. Wybór dokumentów, przemówień i homilii 1989–1998*, Poznań 1998.

³³ Tenże, *Fiat voluntas Tua*, Warszawa 2002.

³⁴ W poszukiwaniu „eurosensu”. Wywiad z kard. A. Sodano, *Biuletyn KAI* z dnia 5 maja 1998, s. 4.

* * *

Cytując powyższe słowa należy stwierdzić, że największym dyplomata Kościoła za naszych dni jest Jan Paweł II. Kończąc moje wystąpienie, dziękuję całej społeczności Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, a zwłaszcza jego Senatowi z Rektorem Góreckim na czele, wydziałowi biologii i wydziałowi teologii, za ten honorowy tytuł, który dzisiaj został mi wręczony.

Biorąc pod uwagę okoliczność 25-lecia pontyfikatu Jana Pawła II i jego wkład w humanizację świata i ewangelizację, pragnę w dniu dzisiejszym pozostawić jego podobiznę (w wydaniu pani Bellotti) Uniwersytetowi Warmińsko-Mazurskiemu. Niech ta podobizna świadczy o tym, który wniósł i wnosi tak wiele w rozwój nauki i kultury we współczesnym świecie.

DIPLOMATISCHE AKTIVITÄTEN DES HL. STUHLES IN DER WELT UND IN POLEN

ZUSAMMENFASSUNG

Dieser Beitrag erläutert das Amt des Gesandten des Hl. Stuhles aus juristischer Sicht sowie aus der Perspektive der Geschichte der Apostolischen Legaten in Polen. Die diplomatischen Aktivitäten des Hl. Stuhles über das Amt des päpstlichen Legaten sind eine Form der Anwesenheit und des Unterrichts der Kirche in der Welt. Aufgabe des päpstlichen Vertreters im Lande ist die Vertretung des Hl. Vaters, also des Hl. Stuhles in der partikulären Kirche und die Berichterstattung an den Hl. Stuhl über wesentliche Angelegenheiten des lokalen Kirchenlebens, wie auch die Teilnahme an ökumenischen Aktivitäten und internationaler Zusammenarbeit der partikulären Kirche. Angesichts der Staatsverwaltung vertritt der päpstliche Legat den Hl. Stuhl gegenüber der Staatsmacht, unterhält die politischen Beziehungen, aktiviert die Tätigkeiten im Hinblick auf die Zusammenarbeit des Staates und der Kirche und den Dialog mit dem Staatsapparat zu Gunsten des Schutzes der menschlichen Würde und des Friedens. Der Verfasser zeichnete auch die Silhouetten päpstlicher Legaten in der I und II Republik sowie die Tätigkeit des Legaten in der III. Republik. Die Frucht diplomatischer Aktivitäten des Hl. Stuhles in Polen nach 1989 ist u.a. die administrative Aufteilung der Kirche in Polen, das Konkordat, Theologische Fakultäten an Staatuniversitäten.